

УДК 81'25:621.039

**Линдюк Г. Д.,
студентка,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу**

**Ріба-Гринишин О. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філологія та перекладу,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу**

**ВІД «NUCLEAR ENERGY» ДО «АТОМНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ»:
МОВНА БЕЗПЕКА ФАХОВОГО ПЕРЕКЛАДУ**

У сучасному світі атомна енергетика залишається однією з провідних складових глобальної енергетичної та технологічної безпеки. В умовах енергетичних криз, зростання попиту на екологічно чисті джерела енергії та загострення екологічних викликів ядерна енергетика формує стратегічний потенціал сталого розвитку. Міжнародна співпраця у цій сфері передбачає активний обмін технічними, науковими й нормативними документами англійською мовою, що зумовлює особливу важливість точності перекладу спеціалізованої термінології. Помилки у її відтворенні можуть спричинити порушення смислової цілісності та становити ризик для мовної й інформаційної безпеки.

Питання мовної безпеки у перекладі фахових текстів стає дедалі актуальнішим у зв'язку з цифровізацією перекладацької діяльності.

Використання машинного перекладу, систем комп'ютерного перекладу (CAT-tools) і термінологічних баз сприяє підвищенню ефективності, однак водночас створює ризики автоматизованих помилок, що можуть мати критичні наслідки у таких сферах, як енергетика, медицина чи право. Тому необхідно розглядати мовну безпеку перекладу як багаторівневу категорію, що поєднує точність, адекватність, термінологічну послідовність, етичну відповідальність і технологічну грамотність перекладача [8, с. 102].

У перекладознавстві мовна безпека визначається як стан надійності передавання інформації, коли переклад не спотворює зміст, терміносистему чи комунікативну мету оригіналу.

Мовна безпека тісно пов'язана з точністю та адекватністю перекладу. Як зазначає В. Карабан, системність термінології є передумовою якісного відтворення наукових понять [1, с. 15]. У технічних перекладах, особливо ядерної галузі, одна лексична помилка може спричинити зміну технічної інструкції. Термінологія ядерної енергетики відзначається високим ступенем спеціалізації та міждисциплінарності. Вона охоплює фізику, інженерію, енергетику, екологію та право, що зумовлює наявність лексичної варіативності. Наприклад, пари *nuclear energy* – *atomic energy*, *nuclear power plant* – *atomic power station* демонструють прагматичну відмінність: перший варіант частіше вживається в офіційній і науково-технічній комунікації, тоді як другий – у публіцистиці чи історичних контекстах. В українській мові усталеною нормою є термін «атомна енергетика», який має історичне закріплення у фаховій традиції, тоді як «ядерна енергетика» вживається у сучасних перекладах ІАЕА та Єврокомісії [3].

Іншим проявом варіативності є різнорівневість номінацій: *nuclear industry* – «ядерна промисловість», *nuclear power capacities* – «ядерні енергетичні потужності», *nuclear generation potential* – «потенціал ядерної генерації». Перекладач має враховувати прагматичну мету тексту: у наукових звітах перевага надається точним дефініціям, тоді як у публічних комунікаціях можливе часткове узагальнення [2, с. 213].

Важливим аспектом виступає також семантична синонімія, що часто виникає через паралельне існування двох терміносистем: британської та американської. Наприклад, *pressurized water reactor (PWR)* і *light-water reactor* у різних джерелах можуть трактуватися як тотожні або «частково перекривні» поняття, що потребує уточнення контексту [7, с. 234]. В українській терміносистемі рекомендовано фіксований варіант: «реактор з водою під тиском (PWR)».

Переклад англomовних технічних термінів часто вимагає структурних трансформацій, зумовлених відмінностями у морфології та синтаксисі мов. Найпоширенішими вважаємо:

1) модуляційну трансформацію (зміна логіки вислову): *de-energization of the station* – *знеструмлення станції* (з іменникової конструкції до дієслівного значення);

2) конкретизацію: *energy sources* – *джерела енергії*, *low-carbon generation* – *низьковуглецева генерація* (з уточненням семантичного класу);

3) транспозицію (заміна частини мови): *renewable energy* – *відновлювальні джерела енергії* (прикметник – іменниковий комплекс);

4) експлікацію (описовий переклад): *passive safety systems* – *пасивні системи безпеки, що не потребують зовнішнього втручання*.

У перекладі фахових текстів термінологічна неконсистентність (використання різних еквівалентів для одного поняття) є одним із головних ризиків втрати мовної безпеки. Наприклад, у різних джерелах трапляються варіанти: *energy balance*, *energy mix*, *energy structure* – *енергетичний баланс*, *структура енергетики*, *енергетична система*. Без єдиної стандартизації такі відмінності можуть створювати комунікативні бар'єри або хибні інтерпретації у статистичних звітах. Тому сучасні переклади технічної документації мають спиратися на глосарну верифікацію: термін повинен бути перевірений через офіційні джерела – IAEA Safety Glossary, IATE, IEC Electropedia [4–6].

Отже, переклад англomовної термінології ядерної енергетики потребує високої точності та термінологічної узгодженості, оскільки будь-яке відхилення може вплинути на інформаційну й мовну безпеку. Лексична варіативність, притаманна цій галузі, зумовлює необхідність стандартизації перекладів відповідно до офіційних джерел (IAEA, IATE, IEC). Лексико-граматичні трансформації мають застосовуватись з урахуванням контексту і прагматичної мети тексту.

Мовна безпека перекладу забезпечується поєднанням фахової компетентності перекладача, термінологічної точності та раціонального використання цифрових інструментів.

Література

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. К. : Либідь, 2019. 327 с.

2. Славова Л. Прагматичний аспект адекватності перекладу професійного дискурсу. *Вісник КНЛУ*. Серія «Філологія». 2023. Т. 34. С. 213–220.

3. European Commission. Annual Activity Report 2021: Directorate-General for Translation. *Publications Office of the EU*. 2021. 38 p. URL : https://commission.europa.eu/system/files/2022-05/annual-activity-report-2021-translation_en.pdf.
4. IAEA (International Atomic Energy Agency). World Energy Outlook 2023. Paris : OECD/IEA, 2023. URL : <https://www.iaea.org/reports/world-energy-outlook-2023>.
5. IATE (InterActive Terminology for Europe). European Union Multilingual Termbase. *Publications Office of the European Union*. 2023. URL : <https://iate.europa.eu/>
6. IEC (International Electrotechnical Commission). Electropedia — The World's Online Electrotechnical Vocabulary (IEV). Geneva : IEC, 2023. URL : <https://www.electropedia.org/>
7. Kenny D. Machine Translation for Everyone: Empowering Users in the Age of Artificial Intelligence. Berlin : Language Science Press, 2020. 454 p. URL : <https://langsci-press.org/catalog/book/270>.
8. O'Brien S. Post-Editing of Machine Translation. *Translation Spaces*. 2019. Vol. 8 (1). P. 102–123. URL : <https://benjamins.com/catalog/ts.8.1.06obr>.